

ODPRTI DOSTOP

Knjižnica Veterinarske fakultete Univerze v Ljubljani

2026

BROŠURICA je namenjena boljšemu in lažjemu razumevanju odprte znanosti ter odprtega dostopa in je napisana v skladu s trenutno veljavnimi pravili ter iskalniki na spletnih mestih ter se bo sproti posodabljala.

Zaradi kooperativnega pristopa in velike dinamike v objavljanju se informacije glede pravil za odprte objave in založnikov zelo hitro spreminjajo, kar moramo pri iskanju APC-jev in revij upoštevati. Pred oddajo člankov v objavo je zato potrebno razpoložljivost APV vavčerjev preveriti tudi pri založniku posamezne revije in upravljalcu seznama na UL.

UREDILI: Metka Šimundić in Slavica Sekulić

Veterinarska fakulteta Univerze v Ljubljani, januar 2026

1. ODPRTA ZNANOST	4
2. ODPRTI DOSTOP	5
2.1 KAJ SE OD RAZISKOVALCEV GLEDE OBJAVLJANJA V ODPRTEM DOSTOPU (IN OBVEZNE PRAKSE ODPRTE ZNANOSTI) V SKLADU Z VELJAVNO ZAKONODAJO PRIČAKUJE?	5
2.2 KAJ POMENI ODPRTI DOSTOP DO ZNANSTVENIH PUBLIKACIJ (LIBRE OPEN ACCESS)?	6
2.4 OBLIKE ODPRTEGA OBJAVLJANJA ZNANSTVENIH ČLANKOV V ZNANSTVENIH REVIJAH	8
2.4.1 Založnikove različice	8
2.4.2 Modeli odprtega dostopa do znanstvenih publikacij	8
3. REPOZITORIJ ZNANSTVENIH PUBLIKACIJ - dCOBISS in RUL	10
5. UGODNOSTI PRI OBJAVI ODPRTODOSTOPNIH ČLANKOV ZA AVTORJE UL	11
5.1 SEZNAMI KORIŠČENJA UGODNOSTI (APC VAVČERJI) PRI OBJAVLJANJU ODPRTODOSTOPNIH ČLANKOV	12
5.2 KAJ PA, ČE APC VAVČERJI NISO DEL POGODBE Z ZALOŽNIKOM – KOT PRI OBJAVI ODPRTODOSTOPNEGA ČLANKA V NEKATERIH ODPRTODOSTOPNIH ZNANSTVENIH REVIJAH?	14
6. PRAVICA DO SEKUNDARNEGA PUBLICIRANJA	15
7. NEPOŠTENE ZALOŽNIŠKE PRAKSE IN ORODJA ZA PREVERJANJE VERODOSTOJNIH ZNANSTVENIH REVIJ	15
8. LITERATURA	16
9. OSNOVNA TERMINOLOGIJA ZA LAŽJE RAZUMEVANJE	17

1. ODPRTA ZNANOST

Odprta znanost je „ nov pristop k znanstvenemu procesu, ki temelji na skupnih prizadevanjih in novih načinih razširjanja znanja ter izboljšuje dostopnost rezultatov raziskav in njihovo ponovno uporabo s pomočjo digitalnih tehnologij in novih orodij za sodelovanje „.

Ključni doprinos je ODMIK OD TEKMOVALNE K SODELOVALNO NARAVNANI ZNANOSTI.

(PRIPOROČILO KOMISIJE EU 2018/790 z dne 25. aprila 2018 o dostopu do znanstvenih informacij in njihovem arhiviranju).

- Odprta znanost temelji na transparentnosti, sodelovanju in deljenju rezultatov znanstvenih raziskav, vključno s publikacijami, podatki, fizičnimi vzorci in programsko opremo, v raziskovalni skupnosti in splošni javnosti. Spodbuja sodelovanje v akademski skupnosti in dialog slednje s širšo javnostjo ter je kot taka vključujoča in družbeno angažirana. Odprta znanost zadeva vse znanstvene vede in področja ter vse tipe raziskav, od temeljnih pa vse do aplikativnih. Obsega različne vidike znanstvenoraziskovalnega dela, npr. odprti dostop do raziskovalnih rezultatov, odprto znanstveno komunikacijo, odprte znanstvene infrastrukture, odprto sodelovanje vseh družbenih akterjev in odprto sodelovanje z drugimi sistemi znanja.

- Spoznaj FAIR, 2024

Temeljna načela odprte znanosti so:

- takojšnja in splošna dostopnost znanstvenih del, ki so rezultat javnega financiranja znanstvenoraziskovalnega dela (na primer znanstvene objave ali pa raziskovalni podatki) na svetovnem spletu brez naročniških omejitev;
- deljenje in skupna uporaba programske, strojne in druge opreme, ki jo raziskovalci uporabljajo pri svojem delu;
- transparentnost znanstvenih metod, protokolov in eksperimentov;
- omogočanje ponovne rabe raziskovalnih podatkov;
- spodbujanje poštenih in transparentnih metod vrednotenja raziskovalnega dela;
- spodbujanje in promocija povezovanja znanosti z javnostjo;
- spodbujanje praks odprte znanosti na drugih področjih, kot sta npr. izobraževanje in kultura;
- spodbujanje sprememb v kulturi raziskovalnega dela v smeri sodelovanja med raziskovalci in omejevanja tekmovalnosti.

Odprta znanost mora pripadati človeštvu, prispevati k uresničevanju enakosti, nepristranosti in pravičnosti za vse, ne glede na spol, ekonomski status, starost, stopnjo kariere, narodnost, jezik,

oviranost ali druge okoliščine. Vključevati mora raznolikost znanja, praks, delovnih postopkov, jezikov in raziskovalnih rezultatov ter raziskovalnih tem.

Prizadevati si mora za vključevanje širše javnosti, manjšin, lokalnih skupnosti in drugih zainteresiranih v raziskovanje.

- UNESCO, 2021

1.1 PRAVNE PODLAGE ZA ODPRTO ZNANOST

- Zaključki Sveta EU o vrednotenju raziskav in odprti znanosti;
- Obzorje Evropa (Evropska komisija, 2021–2027), 17. čl. pogodbe o sofinanciranju projekta;
- Resolucija o znanstvenoraziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2030, predvsem poglavje 6.2.;
- Akcijski načrt za odprto znanost;
- Zakon o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti, čl. 40.-42., 42.a;
- Zakon o dostopu do informacij javnega značaja, 6.č čl.;
- Zakon o varstvu osebnih podatkov, čl. 68.-70.;
- Uredba o izvajanju znanstvenoraziskovalnega dela v skladu z načeli odprte znanosti;
- Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične javne službe, 45(3) čl.;
- Statut UL, 6. in 133. čl.;
- Pravilnik o stabilnem financiranju znanstvenoraziskovalne dejavnosti UL, 25. in 26. čl.;
- Pravilnik o doktorskem študiju UL, predvsem 50. čl.;
- Strategija UL 2022-2027, točka 7.2, kazalec uspešnosti RP2-K6;
- Digitalna strategija UL 2024-2027, Cilji Raziskovanje R.2 in aktivnost 2;
- Strategija trajnosti UL 2025–2030, področji trajnosti PT3.2 in PT5.3.

- Politike | Univerza v Ljubljani

2. ODPRTI DOSTOP

Eno izmed temeljnih načel odprte znanosti je **ODPRTI DOSTOP do rezultatov javno financiranih raziskav. ZA RAZISKAVE, KI SO SOFINANCIRANE IZ JAVNIH SREDSTEV V VIŠINI NAJMANJ 50 %, SO NAČELA ODPRTE ZNANOSTI TUDI ZAKONSKO ODREJENA (VELJA V SLOVENIJI).**

2.1 KAJ SE OD RAZISKOVALCEV GLEDE OBJAVLJANJA V ODPRTEM DOSTOPU (IN OBVEZNE PRAKSE ODPRTE ZNANOSTI) V SKLADU Z VELJAVNO ZAKONODAJO PRIČAKUJE?

OBVEZNO

- A. **takojšnja odprta dostopnost** (libre open access) **recenziranih publikacij** z licencami Creative Commons (Licence chooser) **(CC BY) prek zaupanja vrednih repozitorijev**

B.** priprava načrta ravnanja (Priročnik o načrtovanju ravnanja z raziskovalnimi podatki) s FAIR raziskovalnimi podatki (Spoznaj FAIR: Priročnik o odprti znanosti v Sloveniji)

C.** shranitev raziskovalnih podatkov v zaupanja vreden repozitorij (ARIS - Zakoni, predpisi, normativni akti - Merila za opredelitev zaupanja vrednih repozitorijev) **z » odprtim dostopom, kolikor je mogoče, ter zaprtim dostopom, kolikor je nujno« do raziskovalnih podatkov** (z licenco CC BY ali, kadar je mogoče, z licenco CC0)

**več v zavihku Raziskovalni podatki

PRIPOROČENO

- **skladnost z načeli FAIR in odprt dostop do drugih rezultatov raziskav**, npr. programske opreme, modelov, algoritmov, procesov, protokolov, simulacij, elektronskih laboratorijskih dnevnikov in vzorcev v fizični obliki ***
- **izvajanje drugih vidikov odprte znanosti**, na primer: uporaba FAIR raziskovalnih podatkov in storitev iz Evropskega oblaka odprte znanosti (EOSC), zgodnje odprto deljenje rezultatov raziskav, vnaprejšnja registracija raziskav, registrirana poročila, deljenje nerecenziranih rokopisov člankov, odprti recenzentski postopki, vključevanje občanov oziroma občanske znanosti ***

*** več v zavihku Raziskovalni podatki

- [Politike | Univerza v Ljubljani](#)

2.2 KAJ POMENI ODPRTI DOSTOP DO ZNANSTVENIH PUBLIKACIJ (LIBRE OPEN ACCESS)?

- **brezplačen dostop za bralca** na svetovnem spletu
- podeljena dovoljenja za nadaljnjo uporabo (**licenca CC BY**)
- publikacija in vsa dodatna gradiva so takoj po objavi shranjeni v vsaj en **spletni repozitorij**, ki omogoča prost dostop, neomejeno distribucijo, interoperabilnost in trajno hranjenje (Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities, 2003)

Publikacije, ki so recenzirane, lahko gredo v REPOZITORIJ kot:

- objavljena različica (Version of Record – VoR) ali
- recenzirani rokopis (Author Accepted Manuscript – AAM).

POZORI! Arhiviranje **nerecenzirane** različice (preprint) rokopisa znanstvenega dela, posredovanega v objavo, še **ne izpolnjuje pogojev znanstvene objave**.

POZOR! Prosti dostop (libre open access) ni enako kot odprti dostop (gratis ali free open access)!

Avtorji oz. imetniki avtorskih pravic zagotovijo odprti dostop med drugim z **ustreznim upravljanjem avtorskih pravic – LICENCE – Creative Commons** (v znanosti najpogosteje uporabljene).

2.3 LICENCE CC Creative Commons

Kaj je licenca Creative Commons (CC)?

Je pravno orodje, ki avtorjem pomaga zaščititi njihove avtorske pravice, hkrati pa avtorji z licenco povedo, pod katerimi pogoji dovolijo uporabo svojih avtorskih del.

Znanstvena publikacija, ki je plod raziskovanja, financiranega iz javnih sredstev (tudi iz **ARIS**), mora imeti urejene avtorske pravice z **odprtimi licencami**.

POMEMBNO! Glede na Uredbo in zahteve Evropske komisije sta za objavo znanstvenega ČLANKA sprejemljivi dve licenci:

- [CC BY](#)

Priznanje avtorstva, kjer v kontekstu odgovorne rabe poleg branja, ohranitve in izpisa omogoča tudi razmnoževanje, uporabo, razširjanje, prenos ter javni prikaz dela, izdelavo in razširjanje izpeljanih del v katerem koli digitalnem mediju za kateri koli odgovoren namen pod pogojem navedbe avtorja.

- [CC BY-SA](#)

Priznanje avtorstva – Deljenje pod enakimi pogoji. Dovoljena je uporaba avtorskega dela pod pogojem navedbe avtorja in deljenjem dela naprej pod enakimi pogoji uporabe.

Za objavo **MONOGRAFIJE IN POGLAVJA V MONOGRAFSKI PUBLIKACIJI**

Če so recenzirane ali kadar so tretje osebe nosilci katerih koli pravic na njih, so lahko objavljene pod licenco, ki omejuje nadaljnjo komercialno uporabo ali predelavo dela. Npr.:

- [CC BY-NC](#)

Priznanje avtorstva – Nekomercialno. Omejena je nadaljnja komercialna uporaba.

- [CC BY-ND](#)

Priznanje avtorstva – Brez predelav. Prepoveduje predelave (onemogoča tudi prevod).

Kako do licenc?

Do licence pridemo z orodjem za izbiro CC-licenc [Licence chooser](#)

Več na:

- Orodje za izbiro CC-licenc [Licence chooser](#)
- Priročnik [Spoznaj FAIR](#)

2.4 OBLIKE ODPRTEGA OBJAVLJANJA ZNANSTVENIH ČLANKOV V ZNANSTVENIH REVIJAH

2.4.1 Založnikove različice

1. ODPRTODOSTOPNA OBJAVljena ZALOŽNIKOVA RAZLIČICA

- v odprtodostopnih revijah – brez naročnin za branje
- na založniški platformi za odprte objave (npr. Open Research Europe)
- v hibridnih, naročniških revijah, kjer so odprto dostopni le tisti članki, za katere so avtorji plačali APC oziroma koristili APC vavčer

2. ZAPRTA OBJAVA, DOSTOPNA NAROČNIKOM REVJE IN PLAČNIKOM POSAMEZNEGA ČLANKA

- v hibridnih, naročniških revijah – odprt dostop je omogočen s shranitvijo končnega, recenziranega rokopisa (AAM) v repozitorij (za članke, za katere ni bila plačana pristojbina APC).

2.4.2 Modeli odprtega dostopa do znanstvenih publikacij

Prosti dostop (gratis ali free open access):

Prostodostopna publikacija je v celoti brezplačno dostopna na svetovnem spletu, vsebina pa je varovana z avtorskopравnimi določili, značilnimi za naročniške znanstvene revije (**avtor prenese materialne avtorske pravice na založnika**). **NI ENAKO KOT ODPRTI DOSTOP!**

Odprti dostop (libre open access)

Odprtodostopna publikacija je **brezplačno** dostopna na **svetovnem spletu**. Avtorji za odprtost objave založniku v nekaterih primerih plačajo pristojbino APC, praviloma obdržijo materialne

avtorske pravice in pri objavi v odprtodostopni znanstveni reviji založniku dovolijo objavo (Licence to Publish). Avtorji materialne avtorske pravice upravljajo z licenco Creative Commons.

Odprti dostop v odprtodostopni reviji (ang. gold open access)

Objavljeni članek VoR (Version of Record) je odprto dostopen v odprtodostopni reviji. **Najpogosteje je potrebno plačilo APC (Article Processing Charge), ki je upravičen strošek v Obzorju Evropa in po Uredbi o odprti znanosti (v projektih ARIS in programih/stabilnem financiranju).** Avtorji obdržijo materialne avtorske pravice na objavljenem članku (VoR) in jih upravljajo s prostimi licencami, največkrat označeno z licenco CC BY 4.0.

Licenca CC BY 4.0 dovoljuje shranitev objavljenega članka VoR v repozitorij, vsebina je javno dostopna takoj.

Odprti dostop v hibridnih revijah (ang. hybrid open access)

Naročniške, hibridne znanstvene revije ob plačilu APC omogočijo takojšnji odprti dostop posamičnih člankov (sredstva zagotovi ustanova ali financer raziskave). **APC v hibridnih revijah ni upravičen strošek v Obzorju Evropa.** Avtorji obdržijo materialne avtorske pravice in pod odprto licenco (npr. CC) v sicer naročniški znanstveni reviji (avtorji drugih člankov so materialne avtorske pravice prenesli na založbo, članki so dostopni le naročnikom).

Licenca CC BY 4.0 dovoljuje shranitev objavljenega članka VoR v repozitorij, vsebina je javno dostopna takoj.

Odprti dostop (ang. green open access)

Objavljeni članek (Version of Record, VoR) je naročniški članek, objavljen v naročniški reviji, odprto dostopen je recenzirani rokopis (Author Accepted Manuscript, AAM postprint), ki je shranjen v repozitorij. Dostop do publikacije iz repozitorija je lahko omejen s časovnim zamikom (embargom), zato v teh primerih ne gre za takojšnji odprti dostop in takšna objava ni v skladu s politiko Obzorje Evropa niti z Uredbo o odprti znanosti. Odprti dostop bi po tej poti pomenil, da bi se v repozitorij shranila končna, recenzirana različica objavljenega znanstvenega članka brez embarga in opremljena z odprto licenco (npr. CC). Avtor ne plača objave članka, vendar na založnika prenese materialne avtorske pravice.

Diamantni/platinasti odprti dostop (ang. diamond/platinum open access)

Je neprofitni model odprtega dostopa, ki pomeni takojšnjo odprto dostopnost znanstvenih del brez plačila stroškov objave in naročnine. Avtorji obdržijo materialne avtorske pravice ter dovolijo deljenje in ponovno uporabo znanstvenega dela (praviloma ne za komercialne

namene) ter shranitev objavljenega članka v repozitorij. Založniki so neprofitne organizacije, knjižnice, ustvarjalci platform za objavo idr., ki sredstva pridobivajo z donacijami, sponzorstvom ipd.

Takšen način odprtega dostopa je značilen za večino slovenskih znanstvenih revij, ki jih sofinancira ARIS (**Slovenski veterinarski zbornik**). Tovrsten način objavljanja je **prihodnost!**

Založniške platforme financerjev (ang. funder as publisher)

Financerji raziskovalne dejavnosti vzpostavijo platforme za objave znanstvenih del, ki so takoj odprto dostopne in so lahko brezplačne. Avtorji obdržijo materialne avtorske pravice za svoje delo in dovolijo nadaljnjo uporabo (npr. CC). Odprte objave na založniških platformah financerjev so podvržene recenzijskim postopkom. Primer tovrstne platforme je Open Research Europe (odprte objave znanstvenih člankov, nastalih v okviru Obzorje 2020 in Obzorje Evropa, od januarja 2026 naprej tudi v okviru ARIS-ovih projektov in programov/stabilnega financiranja).

- Spoznaj FAIR: Priročnik o odprti znanosti v Sloveniji
- NAČINI ODPRTEGA OBJAVLJANJA

3. REPOZITORIJ ZNANSTVENIH PUBLIKACIJ - dCOBISS in RUL

A. **dCOBISS** je aplikacija COBISS, ki **omogoča analitiko odprte znanosti** (podatki o projektih, iz katerih je bila objava financirana, o financerjih, plačnikih in stroških objav v odprtem dostopu). Te informacije so potrebne za analitiko odprtega dostopa, ki jo potrebujejo Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije, univerze in druge slovenske raziskovalne institucije.

- COBISS.SI - Digitalni repozitorij dCOBISS)

Postopek za vnos odprte objave v dCOBISS za zaposlene na VF UL, izvedejo bibliotekarke knjižnice VF po predhodno izpolnjenem obrazcu, ki se nahaja na spletni strani knjižnice VF.

B. **Repozitorij znanstvenih publikacij** je digitalni prostor, ki omogoča shranjevanje in dostop do digitalne znanstvene literature, ne glede na mesto prve objave.

Za zaposlene na UL VF je za shranjevanje in dostop do objavljenih **znanstvenih člankov** in recenziranih rokopisov primeren institucionalni **Repozitorij Univerze v Ljubljani (RUL)**. Postopek shranjevanja znanstvenih člankov v RUL izvedejo bibliotekarke knjižnice VF po predhodno izpolnjenem obrazcu, ki se nahaja na spletni strani knjižnice VF.

Recenzirane publikacije raziskovalcev se lahko shranijo v zaupanja vredni repozitorij (RUL) v **dveh oblikah z licenco CC BY:**

- objavljeni članek (VoR)

- recenzirani rokopis (AAM)

4. ISKALNIKI ODPRTODOSTOPNIH REVIJ

- Obsežen spletni imenik odprtodostopnih znanstvenih revij: DIRECTORY OF OPEN ACCESS JOURNALS - DOAJ - Find open access journals & articles - [DOAJ](#)
- Politike odprtodostopnosti posameznih revij in njihovih založnikov: Jisc Open policy finder (Formerly Sherpa services) - <https://openpolicyfinder.jisc.ac.uk/>.
- Ustreznost revij za objavljanje v skladu z zahtevami financerjev:
Orodje Journal Checker Tool (KOALicija S) - [Journal Checker Tool: Check which publishing options are supported by your funder's OA policy |](#).

- **NOVO! Portal Odprte objave [Iskanje revije za objavo | Odprte objave](#) - SE ŠE POSODABLJA!**

z možnosti odprtih objav v znanstvenih revijah **glede na zahteve iz Uredbe o izvajanju znanstvenoraziskovalnega dela v skladu z načeli odprte znanosti in financerjev v Evropskem raziskovalnem prostoru**. V bazi podatkov so razen **odprtodostopnih revij zbrane tudi hibridne znanstvene revije**, v katerih lahko glede na afilacije in članstvo v različnih konzorcijih mednarodne znanstvene literature objavljate članke v odprtem dostopu. Pri iskanju revije posameznega založnika je na vpogled tudi okvirno število vavčerjev, ki so še na voljo.

Opozorilo: Podatki za to spletno mesto so bili skrbno sestavljeni. Vendar avtorji niso odgovorni in izrecno zavračajo vsako odgovornost za katero koli škodo, ki izhaja iz uporabe, sklicevanja na ali zanašanja na katero koli informacijo, ki je na tej spletni strani. **Čeprav se informacije, ki jih vsebuje spletno mesto, redno posodablja, nobeno zagotovilo ni podano, da so informacije, navedene na tem spletnem mestu, pravilne, popolne in posodobljene.**

- [Iskanje revije za objavo | Odprte objave](#) - SE ŠE POSODABLJA!

Podatke **VEDNO** na koncu **PREVERIMO ŠE NA ZALOŽNIKOV** spletni strani (se lahko vmes spremenijo).

5. UGODNOSTI PRI OBJAVI ODPRTODOSTOPNIH ČLANKOV ZA AVTORJE UL

Najprej pojasnilo:

- **APC (Article Processing Charges)** je strošek objave članka v odprtem dostopu, ki običajno bremeni organizacijo dopisnega avtorja.
- **APC VAVČER** je ugodnost za brezplačne objave v odprtem dostopu za dopisne avtorje pogodbenih partneric.
- **Hibridna revija** je naročniška revija (tj. za branje dostopna proti naročnini), ki avtorju ob plačilu APC omogoča odprto objavo posameznih člankov, medtem ko so ostali deli revije dostopni samo naročnikom.

- **Odprtodostopna revija** - celotna vsebina revije je odprtodostopna. Založnik revije se poslužuje avtorskopravnega modela, po katerem avtorji obdržijo materialne avtorske pravice. Založniki v nekaterih primerih zahtevajo plačilo APC. Nadaljnja uporaba člankov je določena z licencami (npr. licence Creative Commons CC BY 4.0 za članke).
- **Konzorcij** neformalno združuje zainteresirane institucije, ki s sodelovanjem, skupnimi aktivnostmi in skupnimi viri dosežejo ugodnejše pogoje v licenčnih pogodbah z založniki tuje znanstvene literature.
- **Preoblikovalne pogodbe** (ang. Transformative Agreements) so pogodbe za servise naročniških, hibridnih revij, ki poleg branja vsebin zagotavljajo tudi določeno (včasih lahko neomejeno) kvoto APC-jev, ki jih koristijo raziskovalci s članic konzorcijev. (Read & Publish ali Publish & Read pogodbe).

Plačilo APC za objavo znanstvenega članka v hibridnih naročniških revijah je upravičen strošek iz pogodbe o financiranju. Objave so možne v okviru konzorcijskih pogodb, ki omogočajo branje revij in objavo odprtodostopnih člankov avtorjev z organizacij, ki so članice konzorcija za posameznega založnika. To pomeni, da **stroške v tem primeru pokrije nabavni konzorcij.** UL sodeluje v vseh tovrstnih pogodbah. Z **Uredbo o spremembi Uredbe o izvajanju znanstvenoraziskovalnega dela v skladu z načeli odprte znanosti**, objavljeno v Uradnem listu RS št. 39/2025 z dne 30. 5. 2025, je namreč podaljšana prehodna določba v 15. členu o upravičenosti stroškov objave odprtih člankov v naročniških revijah do **30. 6. 2029**. Zato bo ARIS še vedno sofinanciral velike pogodbe z založniki za branje in odprto objavlanje, projekti in programske skupine pa bodo lahko plačali APC-je za odprte članke v naročniških revijah.

V Obzorju Evropa tak strošek ni upravičen od leta 2021 naprej.

- https://www.uradni-list.si/_pdf/2025/Ur/u2025039.pdf (str. 4262-4263)

5.1 SEZNAMI KORIŠČENJA UGODNOSTI (APC VAVČERJI) PRI OBJAVLJANJU ODPRTODOSTOPNIH ČLANKOV

1. UL: Odprti dostop do publikacij | Univerza v Ljubljani:

Raziskovalci UL lahko koristijo ugodnosti, kadar je ena od afiliacij, navedenih na članku, članica UL (razlaga v nadaljevanju).

APC vavčerje iz slovenskih pogodb z mednarodnimi založniki lahko za objavo odprtodostopnih člankov koristijo dopisni avtorji, katerih ena od afiliacij, navedenih na članku, je ena od članic UL:

- [tabela z ugodnostmi v letu 2026 v slovenskem jeziku,](#)

- [tabela z ugodnostmi v letu 2026 v angleškem jeziku \(*Benefits for UL corresponding authors when publishing open access articles in 2026*\)](#).

Koriščenje APC vavčerjev - nekaj pomembnih izhodišč:

- ❖ Dopisni avtor UL (visokošolski učitelj ali sodelavec, raziskovalec, doktorski študent) v založnikov sistem odda rokopis članka.
- ❖ Ko je članek sprejet v objavo, dopisni avtor UL v sistemu založnika iz šifrant organizacij izbere članico UL, založnikov sistem ga prepozna kot upravičenega za koriščenje APC vavčerja. Dopisni avtor še izbere licenco CC BY 4.0.
- ❖ Založnikov sistem pošlje e-pošto kontaktni osebi UL, ki preveri in potrdi upravičenost do koriščenja APC vavčerja.
- ❖ Dopisni avtor UL od založnikovega sistema prejme pošto, da bo njegov članek objavljen kot odprtodstopen. S tem je postopek koriščenja APC vavčerja zaključen.

Spremljanje porabe APC vavčerjev za leto 2026:

1. [American Chemical Society](#)
2. American Physical Society (neomejeno število APC vavčerjev)
3. American Psychological Association
4. [Association of Computing Machinery](#) (neomejeno število APC vavčerjev)
5. Brill (ni APC vavčerjev, le popust na ceno APC)
6. [De Gruyter](#)
7. [Elsevier](#) (neomejeno število APC vavčerjev)
8. [Emerald Publishing](#)
9. [IEEE](#)
10. Microbiology Society (neomejeno število APC vavčerjev)
11. [Nature](#) (odprite Koliko vavčerjev je (še) na voljo?)
12. Oxford University Press (neomejeno število APC vavčerjev)
13. [Royal Society of Chemistry](#) (neomejeno število APC vavčerjev)
14. SAGE Publications (neomejeno število APC vavčerjev)
15. [SpringerLink](#) (neomejeno število APC vavčerjev)
16. [Taylor & Francis](#)
17. [Wiley](#)

Recenzirane publikacije morajo biti takoj po izidu shranjene v repozitorije in odprto dostopne prek njih (tudi če so odprto dostopne na spletiščih založnikov).

[Open Research Europe](#) je založniška platforma Evropske komisije za brezplačno objavo odprtodostopnih člankov iz projektov Obzorja 2020 in Obzorja Evropa. Na platformi so lahko od leta 2026 brezplačno objavljeni odprtodostopni članki, v katerih je navedeno sofinanciranje ARIS. Stroške objave poravnava ARIS.

- [Odprti dostop do publikacij | Univerza v Ljubljani](#)

2. **NUK** - [UGODNOSTI ZA RAZISKOVALCE](#), dodatna pojasnila na [ISKANJE ODPRTIH OBJAV](#) (NUK)

3. **CTK** - [CONNECTK](#) | Prihodnost je odprta; nadaljnje informacije je moč najti pod zavihki Konzorcijski e-viri, Drugi e-viri CTK, Objavljanje v odprtem dostopu

4. **NOVO!** [Iskanje revije za objavo | Odprte objave](#) – portal odprte objave se še posodablja!

5.2 KAJ PA, ČE APC VAVČERJI NISO DEL POGODBE Z ZALOŽNIKOM – KOT PRI OBJAVI ODPRTODOSTOPNEGA ČLANKA V NEKATERIH ODPRTODOSTOPNIH ZNANSTVENIH REVIJAH?

(So)financiranje odprtega dostopa glede na novelo ZZrID

Novela Zakona o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (junij, 2025) (Uradni list RS, št. 40/25; v nadaljevanju: ZZrID) je prinesla nekaj novosti na področju (so)financiranja odprtega dostopa.

ZZrID (so)financiranje odprtega dostopa naslavlja v osmem in devetem odstavku 41. člena, ki se glasita:

»(8) Raziskovalne organizacije objave v odprtem dostopu lahko financirajo iz sredstev stabilnega financiranja znanstvenoraziskovalne dejavnosti oziroma v okviru financiranja raziskovalnih projektov.

(9) Raziskovalne organizacije lahko mednarodno znanstveno literaturo oziroma nabavo in dostop do serijskih publikacij in zbirk podatkov ter stroške odprtega dostopa financirajo iz sredstev stabilnega financiranja znanstvenoraziskovalne dejavnosti oziroma v okviru financiranja raziskovalnih projektov. Sredstva za financiranje nabave in dostopa do mednarodne znanstvene literature oziroma serijskih publikacij in zbirk podatkov ter za financiranje stroškov odprtega dostopa v okviru pogodb s ponudniki mednarodne znanstvene literature, ki jih izvajajo javni zavodi – upravljavci konzorcijev mednarodne znanstvene literature, ki niso prejemniki stabilnega financiranja, ARIS zagotavlja s sklepanjem neposrednih pogodb o sofinanciranju s posameznimi javnimi zavodi na podlagi sprejetega letnega programa dela javnih zavodov – upravljavcev konzorcijev mednarodne znanstvene literature, ki niso prejemniki stabilnega financiranja.«.

- [ARIS - Novice, obvestila - \(So\)financiranje odprtega dostopa glede na novelo ZZrID](#)

6. PRAVICA DO SEKUNDARNEGA PUBLICIRANJA

V noveli Zakona o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (Z ZZrID-C), sprejeti dne 23. 5. 2025, je v 41. členu z novim šestim in sedmim odstavkom vključena **pravica do sekundarnega publiciranja** (ang. Secondary Publication Right, SPR).

V skladu s SPR lahko **avtor v repozitorij shrani recenzirani rokopis in takoj omogoči dostop javnosti, tudi če založnik zahteva večmesečno nedostopnost prek repozitorija.**

Slovenski avtorji bodo tako lahko vedno zagotovili takojšnji odprti dostop do recenziranih publikacij:

- če bodo na voljo APC vavčerji ali sredstva za plačilo APC-ja, bo članek z licenco Creative Commons odprto dostopen na spletišču založnika, v slovenski repozitorij bo shranjen objavljeni članek,
- kadar ne bo APC vavčerjev ali sredstev za plačilo APC-ja, bo članek na spletišču založnika objavljen kot naročniški, v slovenski repozitorij bo v skladu s SPR shranjen recenzirani rokopis, ki bo takoj javno dostopen prek repozitorija.

Sprememba ZZrID-C je bila 4. 6. 2025, objavljena v Uradnem listu RS, št. 40 (<https://www.uradni-list.si/pdf/2025/Ur/u2025040.pdf>, str. 4358), in je začnela veljati petnajsti dan po objavi, t.j. 19. 6. 2025.

7. NEPOŠTENE ZALOŽNIŠKE PRAKSE IN ORODJA ZA PREVERJANJE VERODOSTOJNIH ZNANSTVENIH REVIJ

Elektronsko založništvo in odprti dostop do raziskav prinašata številne prednosti, vendar tudi pasti slabih praks založnikov.

Portal Odprte objave ponuja opise nepoštenih založniških praks in orodja za preverjanje verodostojnosti znanstvenih revij ter založb: [Plenilske revije, lažne konference in zavajajoče metrike \(Odprte objave, 2025\).](#)

Nekaj definicij:

Plenilske revije: navidezne revije, ki pa nimajo urejenega recenzijskega sistema ali pa je ta neustrezen. Plenilske revije pogosto navajajo neresnične in zavajajoče metrike o svoji vplivnosti. Praviloma so odprte objave v teh revijah povezane z manjšimi stroški za APC-je.

Plenilske založbe: založbe, ki izdajajo plenilske revije.

Zavajajoče metrike: pogosto izmišljene metrike z odmevnim poimenovanjem ter pogosto s poimenovanjem, ki spominjajo na kredibilne metrike.

Plenilske znanstvene konference: konference, pripravljene mimo standardnih postopkov (uredniški odbor, recenzijski pregledi prispevkov...).

Ugrabljene revije: zavajajoča spletišča, ki oblikovno predstavljajo kopije izvirne znanstvene revije.

NEKATERA ORODJA ZA PREVERJANJE VERODOSTOJNOSTI ZNANSTVENIH REVIJ IN ZALOŽB

- Identify trusted publishers for your research • Think. Check. Submit. - odkriva nezaupanja vredne publikacije
- THINK CHECK ATTEND - omogoča lažje odkrivanje nezaupanja vrednih konferenc
- Directory of Open Access Journals (DOAJ) – vsebuje zaupanja vredne odprto dostopne revije
- Zbirka verodostojnih znanstvenih revij, za raziskovalce VF UL je omogočen dostop:
- ❖ Web of Science z indeksom JCR
- ❖ SCOPUS
- ❖ Ulrich's Periodicals Directory
- Jisc open policy finder – vsebuje pregledane in analizirane politike založnikov in revij s povzetki dovoljenj, pogojev in pravic avtorjev za objave posebej v vsaki reviji
- Journal Evaluation Tool – obravnava navedbo meril, potrebnih za oceno verodostojnosti znanstvene revije
- UNESCO open science tool kit – dokument je namenjen za pomoč pri prepoznavanju plenilskih akademskih konferenc in zbornikov
- Scimago Journal & Country Rank (SJR)
- (Nezaupanja vredne založniške prakse | Odprte objave)

8. LITERATURA

Informacije o odprtem dostopu v Sloveniji so povzete in jih lahko najdete ter poglobljeno proučite na spodnjih spletnih straneh:

- Tehnika in naravoslovje: <http://www.ctk.uni-lj.si/mreza-odprte-znanosti/>
- Odprta knjižnica: <https://odprta-knjiznica.si/>
- Priročnik SPOZNAJ: <https://www.hippocampus.si/ISBN/978-961-293-328-9.pdf>
- NUK Mrežnik - NAČINI ODPRTEGA OBJAVLJANJA
- Odprta knjižnica - Možnosti odprtega objavljanja | Odprte objave
- UL: <https://www.uni-lj.si/raziskovanje/odprta-znanost/odprti-dostop-do-publikacij>
- DIRROS: Odprta znanost v Sloveniji - DiRRoS Data
- Nacionalni portal odprte znanosti: Nacionalni portal odprte znanosti
- ARIS - Odprta znanost
- LICENCE CREATIVE COMMONS PREVEDENE V SLOVENSKI JEZIK - CTK
- Priporočila AGA.pdf
- Odprte objave - Odprta knjižnica
- Odprte objave | Informacije o možnosti odprtih objav znanstvenih del v znanstvenih revijah

9. OSNOVNA TERMINOLOGIJA ZA LAŽJE RAZUMEVANJE

- **Afilijacija** - institucionalna pripadnost osebe, v našem primeru VF
- **APC** (ang. Article Processing Charges) - strošek objave članka v odprtem dostopu, običajno bremeni dopisnega avtorja.
- **(APC) VAVČER** - ugodnost za brezplačne objave v odprtem dostopu za dopisne avtorje pogodbenih partneric.
- **VoR** (ang. Version of Record) - objavljena različica znanstvenega članka.
- **AAM** (ang. Author Accepted Manuscript), postprint - avtorjeva končna in recenzirana različica besedila, ki pa nima vseh grafičnih elementov in oblikovanja založnika.
- **Hibridna revija** - naročniška revija (tj. za branje dostopna proti naročnini), ki avtorju ob plačilu APC omogoča odprto objavo posameznih člankov, medtem ko so ostali deli revije dostopni samo naročnikom.
- **Konzorcij** - neformalno združuje zainteresirane institucije, ki s sodelovanjem, skupnimi aktivnostmi in skupnimi viri dosežejo ugodnejše pogoje v licenčnih pogodbah z založniki tuje znanstvene literature.
- **Preoblikovalne pogodbe** (ang. Transformative Agreements) - pogodbe za servise naročniških, hibridnih revij, ki poleg branja vsebin zagotavljajo tudi določeno (včasih lahko neomejeno) kvoto **vneprej plačanih (APC) vavčerjev, ki jih koristijo raziskovalci s članic konzorcijev**. Pogosto govorimo o Read & Publish ali Publish & Read pogodbah.
- **Embargo** - začasna nedostopnost recenziranega rokopisa naročniškega članka v repozitoriju (opomba: NI V SKLADU Z UREDBO!).
- **Načela FAIR** - načela, po katerih morajo biti digitalni objekti v odprti znanosti objavljeni (F-findable), najdljivi (F-findable), dostopni (A-accessible), interoperabilni (I-interoperable) in uporabljivi (R-reusable).
- **Corresponding author (angl.)** - dopisni(-a) avtor(-ica), korespondenčni(-a) avtor(-ica) - kontaktna oseba za članek v imenu vseh soavtorjev(-ic).

DODATNO POJASNILO: Založniki upravičenost do porabe APC vavčerjev ali popustov presojujejo glede na **navedeno članico UL in domeno naslova elektronske pošte dopisne(-ga) avtorja(-ice)**.

Zato naj dopisni(-e) avtorji(-ice) z UL: na članku navedejo članico UL in e-naslov ime.priimek@clanica.uni-lj.si, se s tem e-naslovom prijavijo v informacijski sistem založnika, **v obrazcih po sprejemu članka v objavo izberejo Gold Open Access** in članico UL ali UL, založnikov sistem jim mora nato pokazati informacijo o upravičenosti do ugodnosti (tj. do koriščenja APC vavčerja in je zato cena APC zanje 0,00 EUR ali pa stopnjo popusta na ceno APC).

- [Odprti dostop do publikacij | Univerza v Ljubljani](#)
- [TP | Iskanje](#)
- [Terminološki slovar osnovnih pojmov odprte znanosti](#)